

Κυρία
Μαρίνα Σχίφα, φασ 590122

**"Ο Ιάκωβος και ο αφέντης του" του Μίλαν Κούντερα
από το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος**

Μετάφραση: Αμαλία Τσακνιά

Σκηνοθεσία: Γιάννης Ρήγας

Σκηνικά-Κοστούμια: Χρύσα Μαντάκα

Μουσική: Γιώργος Χριστιανάκης

Φωτισμοί: Γιώργος Ταρκάσης

Παίζουν: Λάζαρος Ανδρέου, Νίκος Βρεττός, Νίκος Κολοβός, Εύη Μέρμηγκα, Θόδωρος Συριώτης, Ιορδάνης Αϊβαζόγλου, Παρασκευή-Θήβη Μεγάλου, Χρύσα Καψάλη, Φώτης Ζήκος, Άννα Μανουσαρίδου, Δήμος Κουτρούλης

Όταν από τη Λευκωσία περνά κάποιος ξένος θεατρικός θίασος - και αρέσει, και εντυπωσιάζει, και φεύγει - μου έρχεται στο νου πάντα η ίδια παρομοίωση. Μοιάζει σαν πέρασμα ενός τραίνου - κομπού, γρήγορου, τελευταίας τεχνολογίας - από ένα μικρό όχι πολυσύχναστο σταθμό (είμαι προσεχτική στα επίθετα, αν προσέξατε). Δε σταματάει, επιβραδύνει μόνο την ταχύτητά του και οι λίγες παραστάσεις που προλαβαίνουμε να δούμε είναι σαν τα φωτισμένα του παράθυρα. Και το τραίνο φεύγει κι εμείς μένουμε σαν φτωχά παιδάκια στο σταθμό μας.

Οι παραστάσεις του έργου του Μίλαν Κούντερα "Ο Ιάκωβος και ο αφέντης του" απ' το Κρατικό Θέατρο της Βορείου Ελλάδος είχαν για μένα προσωπικά ιδιαίτερη σημασία, επειδή πρόσθεσαν ακόμα ένα κρίκο στην αλυσίδα με την οποία δέθηκα εθελοντικά με το φαινόμενο Κούντερα. Από το ξεκίνημα-σοκ με το "Αστείο" το κάθε βιβλίο του, "Η αβάσταχτη ελαφρότητα", "Η Αθανασία", "Το βαλς του αποχαιρετισμού", "Οι γελοίοι έρωτες", "Η βραδύτητα", "Οι προδομένες διαθήκες" ήταν εμπειρίες αυτογνωσίας και βαθιάς συνδιαλλαγής με το συγγραφέα, αλλά και μέσω του συγγραφέα με τους δικούς του συνομιλητές: με τον Προυστ, τον Ντιτερό, τον Ντε Λακλό, το Ραμπτελέ, το Στερν, τον Κάφκα, τον Τόμας Μαν κ.ά. Διδάχτηκα νέο τρόπο να διαβάζω από τον τρόπο με τον οποίο γράφει ο Κούντερα. Να διαβάζω με επιβραδύνσεις και παρεκβάσεις, με αναδρομές και παραλλαγές, ανατρέχοντας στις πηγές του Κούντερα και παίζοντας μαζί του παιγνίδια λογοτεχνικής μνήμης. Έμαθα να αναδιηγούμαι τις σκέψεις και ολόκληρα χωρία από τα κείμενα του Κούντερα σε φίλους εμπλέκοντας σκέψεις δικές μου, παλιές και πονεμένες στις αναδιηγήσεις μ' όλο το θράσος της υποτιθέμενης συγγένειας που ένιωθα. Η φιλοσοφία του τυχαίου που διαπερνά το σκεπτικό και την αισθητική του Κούντερα κρατάει τα σύνορα των έργων του ανοιχτά για τέτοιες εισβολές από αναγνώστες. Το λογοτεχνικό σημειωτικό σύστημα του Κούντερα είναι εκ φύσεως του ανολοκλήρωτο χωρίς τη συμμετοχή του αναγνώστη και η δημιουργική ανάνγωση είναι η συνεχής πορεία προς την ολοκλήρωσή του.

Αυτοί οι κανόνες του παιχνιδιού ενεργοποιήθηκαν σε ύψιστο βαθμό σε μια θεατρική εκδοχή της κουντερικής γραφής, στον "Ιάκωβο και τον αφέντη του". Και έχοντας την υπόσταση του θεατή ως μια από τις βασικότερες χάρηκα τώρα, τόσο αργά, ανακαλύπτοντας ότι τον Κούντερα μπορεί κανείς όχι μόνο να τον διαβάζει, να τον συζητά, να τον χρησιμοποιεί σαν πηγή επιχειρημάτων, να τον εμπλέκεται λαθραία στη σημειωτική του, αλλά και να τον βλέπει στο θέατρο.

Η παράσταση του Κ.Θ.Β.Ε. ενδυνάμωσε την πολλαπλότητα του κουντερικού κειμένου, πρώτον, εμπλέκοντας τους θεατές στα δρώμενα, σαν παράγοντες σταθεροποίησης της ρευστής σημαντικής του έργου και δεύτερον συμπύσσοντας τα λογοτεχνικά, συνδιαλεγόμενα μεταξύ τους στρώματα του έργου σ' ένα,μεγάλης όμως περιεκτικότητας. Ο σκηνοθέτης Γιάννης Ρήγας αποφεύγει τη φιλολογική προσέγγιση, συγκεντρώνεται στους ηθοποιούς του δίνοντας λύσεις απόλυτα θεατρικές. Η παράσταση απορρόφησε τη φιλοσοφία του κειμένου μετατρέποντάς τη σε σκηνική αισθητική. Μια από τις κορυφώσεις του κειμένου "Μπροστά είναι παντού" διατυπώνεται στα σκηνικά της Χρύσας Μάντακα, όπου η διασταύρωση των τεσσάρων κατευθύνσεων σταματάει τους ήρωες στο κέντρο της σκηνής απαλλάσσοντας την έννοια "πορεία" από την έννοια "τελικός προορισμός". Η "αποκόλληση" των ηρώων από το μυθιστόρημα- πηγή του Ντιτέρο και η "επικόλληση" τους στο θεατρικό του Κούντερα δεν αφαίρεσαν τη φυσικότητα και την πειστικότητα από τη συμπεριφορά του Ιάκωβου και του αφέντη του (οι εξαίρετοι Λάζαρος Ανδρέου και Νίκος Βρεττός). Σε ποιο περιβάλλον όμως πρέπει να εντάσσονται με φυσικότητα και για ποιες αλήθειες να πείθουν; Οι ηθοποιοί αγκαλιά με τους ήρωές τους φαίνεται ν' απορούν για τα όσα είναι γραμμένα "εκεί πάνω".

Από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα του Γιάννη Ρήγα και των συνεργατών του σ' αυτή την παραγωγή ήταν η διαβαθμισμένη διαφοροποίηση του υποκριτικού ύφους, έντεχνα συντονισμένη με την τοποθέτηση των χαρακτήρων στον υφολογικό άξονα Ντιτέρο - Κούντερα από το λογοτεχνικότατο Μαρκήσιο (ο Φώτης Ζήκος από τους καλύτερους στην παράσταση) μέχρι τον πιο "ξαναγραμμένο", το μοιρολάτρη Ιάκωβο.

Αν παρατηρόταν κάποια ανισορροπία στην παράσταση, η γραμμή της περνούσε κατά παράξενο τρόπο μεταξύ των ανδρικών και των γυναικείων ρόλων, όπου οι τελευταίοι (και όχι λιγότερο απαιτητικοί και ο πλέον απαιτητικός όπως εκείνος της ξενοδόχας με τη Χρύσα Καψάλη) ήταν φτιαγμένοι χωρίς την κομψή απλότητα και την ακρίβεια γραμμής των ανδρικών μορφών.

Νόνα Μολέσκη